

Güzel Ahlakı Görmek, Öğrenmek ve Yaşamak

Güzel Ahlak Yaşayan Örneklerle Öğrenilir

İslam ahlakında insanlara yalnızca güzel ahlakın ne olduğunu anlatmak değil, aynı zamanda bu ahlakın yaşayan örneklerini göstermek de son derece önemlidir. Çünkü bir insan sabrın, fedakarlığın, merhametin, sevginin, bağışlayıcılığın, neşenin, tevazunun, cesaretin veya ince düşüncenin ne kadar güzel olduğunu sözle dinleyebilir; fakat bunların bir insanın günlük hayatında nasıl uygulandığını gördüğünde, anlatılan ahlakı çok daha kolay kavrar.

Kuran'da güzel ahlak yalnızca teorik bir bilgi olarak anlatılmaz; insanların önüne örnek şahsiyetler ve örnek davranışlar konulur.

Bunun en açık örneklerinden biri, Peygamberimiz (sav) için kullanılan “güzel örnek” ifadesidir:

“Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın RESÛLÜ'nde güzel bir örnek vardır.” (Ahzab Suresi, 21)

Güzel ahlakı öğrenmenin en etkili yollarından biri, onu yaşayan insanları görmek ve güzel davranışlarını örnek almaktır.

Kuran'da Örnek Almanın Yeri

Tevbe Suresi'nin 100. ayeti, bu konuda dikkat çekici bir örnek sunar. Ayette önce Muhacirler ve Ensar övülür; ardından ‘onlara ihsanla, güzelce uyanlar’ da Allah'ın razı olduğu kimseler arasında sayılır.

“İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile, iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara, içinden ırmaklar akan, içinde ebedi

kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır.” (Tevbe Suresi, 100)

Bu ayet hem ilk Müslümanların güzel davranışlarını hem de onların güzel yoluna samimiyetle uyanları övmektedir.

Bir Müslümanın kendisinden daha güzel ahlaklı birinin davranışını görmesi, beğenmesi ve aynı güzel tavrı kendi hayatında uygulamaya çalışması Kuran'da teşvik edilen bir ahlak özelliğidir.

Samimi Müslümanların ortaya koyduğu güzel davranışların görülmesi, öğrenilmesi ve örnek alınması İslam ahlakında önemli bir yere sahiptir.

Güzel ahlakı örnek almak, başka bir insanın her davranışını düşünmeden taklit etmek anlamına gelmez.

Esas ölçü, Kuran'a uygun güzel ahlakı görmek, anlamak ve samimiyetle benimsemektir.

Bir Müslüman; kendisinden daha sabırlı bir insanın sabrını, daha fedakar bir insanın fedakarlığını, daha merhametli bir insanın merhametini, daha affedici bir insanın affediciliğini ve daha ince düşünceli bir insanın inceliğini görüp beğenebilir. 'Ben de Allah'ın rızası için böyle güzel davranmalıyım.' diyerek bu güzel ahlakı kendi hayatında uygulamaya çalışabilir.

Ensar'ın Fedakarlığı: Yaşayan Bir Ahlak Örneği

Kuran'da Ensar'ın güzel ahlakını gösteren somut bir örnek verilir. Kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile başkalarını kendilerine tercih etmeleri, üstün bir fedakarlık olarak övülür:

“Onlardan önce o yurda yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.” (Haşr Suresi, 9)

Ensar'ın bu tavrı, güzel ahlakın yaşayarak öğrenilmesinde Müslümanlara yol gösteren güçlü bir örnektir.

Bir insana yalnızca “fedakar ol” denildiğinde bunun ne anlama geldiğini ancak teorik olarak anlayabilir. Fakat gerçekten fedakar bir insanın, kendisinin de ihtiyacı olduğu halde başka bir insanı kendisine tercih ettiğini; kendi rahatından vazgeçerek başka bir insanı düşündüğünü gördüğünde, fedakarlığın ne olduğunu çok daha açık biçimde kavrar.

Aynı şekilde “merhametli ol”, “affedici ol”, “sabırlı ol”, “ince düşünceli ol”, “insanlara sevgi göster” demek önemlidir; fakat insan bunların canlı örneklerini gördüğünde, güzel ahlak onun açısından çok daha anlaşılır ve uygulanabilir hale gelir.

Örnek Almak Taklit Etmek Değildir

Güzel ahlakı örnek almak, kişinin düşünmeden ve samimiyetsizce başka birinin hareketlerini kopyalaması değildir. İnsan önce içtenlikle güzel ahlaklı olmayı istemelidir. Ardından daha sabırlı birinin sabrını, daha fedakar birinin fedakarlığını, daha merhametli birinin merhametini ve daha ince düşünceli birinin inceliğini kendisine örnek alabilir.

İnsan, başkasında gördüğü güzel bir davranışı başlangıçta bilinçli bir çabayla uygulayabilir. Bunu Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla samimiyetle sürdürdüğünde, o güzel davranış zamanla kendi ahlakının ve karakterinin bir parçası haline gelebilir.

Bu yaklaşım samimiyetsiz bir taklit değil; iyiyi görüp öğrenmek, güzel olanı benimsemek ve onu geliştirerek kendi hayatında içtenlikle uygulamaktır.

Bu şekilde bir insanın güzel ahlakı başka bir insana, onun güzel ahlakı da bir başkasına örnek olur ve güzel ahlak toplum içerisinde dalga dalga yayılır.

Hayırda Yarışmak: İyilikte Daha Güzele Yönelmek

Kuran'da 'yarışmak', 'öne geçmek' ve 'güzelliklerde birbirinin önüne geçmeye çalışmak' anlamı taşıyan ifadeler kullanılır.

Allah, Müslümanlara "Öyleyse hayırlarda yarışın." diye buyurmakta ve onları iyilik yapmak konusunda birbirleriyle yarışmaya teşvik etmektedir. (Bakara Suresi, 148)

Kuran'ın başka bir ayetinde de yine insanların hayırlı işlerde birbirleriyle yarışmaları istenmektedir: "... O halde hayırlı işler yapmakta birbirinizle yarışın..." (Maide Suresi, 48)

Allah, bir başka ayette ise insanları Allah'ın bağışlamasına ve cennetine ulaşmak için yarışmaya çağırmaktadır. Ayetin devamında ise bu yarışta öne geçen güzel ahlaklı insanların özellikleri örnek verilmekte; bollukta ve darlıkta infak eden, öfkesini yenen ve insanları affeden kişiler övülmektedir. (Al-i İmran Suresi, 133-134)

Kuran'da ayrıca, "... (İman ve amelde/hayırdaki) öne geçenler ise (ahirette de/ecirde de) öne geçenlerdir." buyurulmakta; bu kişiler Allah'a yakın olanlar arasında gösterilmekte, ayrıca iman ve güzel davranışlarda öne geçmenin değeri bildirilmektedir. (Vakıa Suresi, 10-11)

Mutaffifin Suresi'nde ise cennet nimetlerinden söz edilirken Allah; "Yarışanlar, işte bunlar için yarışsınlar." buyurmaktadır. (Mutaffifin Suresi, 26)

Kuran'daki ayetler, Müslümanlar arasındaki yarışın mal, makam, gösteriş, şöhret veya dünyevi üstünlük için değil; iyilik, güzel davranış ve Allah'ın rızasını kazanmak için olması gerektiğini anlatır.

Örneğin bir Müslüman, başka bir Müslümanda çok güzel bir davranış gördüğünde bundan rahatsız olmak, onu küçümsemek, kıskanmak veya yalnızca takdir etmekle kalmak yerine, 'Ben de böyle güzel davranmalıyım; hatta imkanım varsa Allah rızası için bundan daha da güzelini yapmaya gayret etmeliyim.' diye düşünmelidir.

Bir insanın çok sabırlı olduğunu gören diğer Müslüman daha sabırlı olmaya, çok fedakar olduğunu gören daha fedakar olmaya, insanlara çok sevgi gösterdiğini gören daha fazla sevgi göstermeye, çok affedici olduğunu gören daha affedici olmaya gayret etmelidir.

Hayırda yarışmanın özü budur.

İnsanların birbirlerinin güzel ahlakını görmeleri son derece değerlidir. Görülmeyen bir güzelliği örnek almak ve onunla hayırda yarışmak mümkün değildir.

Bu, diğer kişinin üstünlüğünden rahatsız olunan dünyevi bir rekabet değildir. Tam tersine, 'O çok güzel bir ahlak gösterdi; Allah razı olsun. Ben de Allah'ın rızasını kazanabilmek için daha güzelini yapmaya gayret edeyim.' anlayışıdır.

Böyle bir yarış insanları birbirlerinden uzaklaştırmaz; aksine iyiliğin ve güzel ahlakın seviyesini sürekli yükseltir.

İyi İnsanlarla Birlikte Olmanın Ahlaka Etkisi

Kuran, insanın Allah'ın rızasını isteyen samimi ve güzel insanlarla birlikte olmasına da dikkat çeker.

Allah Kuran'da; "Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte olmaya candan sabret. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme." (Kehf Suresi, 28) buyurmaktadır.

Bu ayet, kişinin kimlerle birlikte olduğunun, kimleri dinlediğinin ve kimlerin ahlakından etkilendiğinin önemini hatırlatır.

Hız. İsa'nın Öğüdü: İnsana Allah'ı Hatırlatan Dostlar

Hız. İsa'nın havarilerine verdiği bir öğüt de bu konuyu çok güzel açıklamaktadır. Rivayete göre havariler Hız. İsa'ya:

"Ey Allah'ın Ruhu, kiminle oturup kalkalım?" diye sorarlar. Hız. İsa'nın cevabı şöyledir:

"Gördüğünüzde size Allah'ı hatırlatan, konuşması bilginizi artıran ve davranışları sizi ahirete teşvik eden kimselerle oturup kalkın." (el-Küleyni, el-Kafi, c. 1, s. 39. Aynı anlamdaki rivayet için ayrıca bkz. Süyuti, ed-Dürrü'l-Mensur, Al-i İmran Suresi 48. Ayetin tefsiri.)

Bu öğüt, güzel ahlaklı insanlarla birlikte olmanın insanın kendi ahlakını geliştirmesindeki önemini anlatır. Hız. İsa'nın tarif ettiği kişi; daha onu görmekle insana Allah'ı hatırlatan, konuşmasıyla bilgisini artıran ve davranışlarıyla ahireti ve Allah'ın rızasını kazanmayı düşündüren biridir.

Güzel ahlaklı bir insanın etkisi yalnızca söyledikleriyle sınırlı değildir. Onun davranışlarını görmek de başlı başına bir eğitimidir. Sabrını, fedakarlığını, merhametini, sevgisini, affediciliğini ve ince düşüncesini gören kişi, bu ahlakın nasıl yaşandığını somut biçimde görür ve aynı güzellikleri

uygulamaya yönelir.

Müslümanların güzel ahlaklı insanlarla birlikte olmaları, onların davranışlarını görmeleri ve bu güzellikleri samimiyetle örnek almaları, güzel ahlakın öğrenilip insanlar arasında yayılmasına vesile olur.

İnsanın yanında bulunduğu kişi öyle bir ahlaka sahip olmalıdır ki onu görmek dahi insana Allah'ı, güzel ahlakı ve doğru davranışı hatırlatsın; konuştuğunda kişinin bilgisini ve anlayışını geliştirsin; davranışlarıyla da karşısındaki insanda daha iyi, daha vicdanlı ve daha güzel ahlaklı bir insan olma isteği uyandırsın.

Güzel ahlaklı insanların toplum içinde görünür olması, birbirleriyle görüşmeleri ve davranışlarının başkaları tarafından görülmesi, güzel ahlakın en etkili eğitim yollarından biridir.

İnsan bazen uzun uzun yapılan bir ahlak anlatımından anlamadığı bir konuyu, güzel ahlaklı bir insanın tek bir davranışını gördüğünde anlayabilir.

Birinin öfkeleneyeceği yerde sabrettiğini, kendisini düşüneceği yerde başkasını düşündüğünü, intikam alabileceği halde affettiğini, zor durumda bulunan bir insana şefkatle yaklaştığını veya kendisine yapılan bir iyiliğe büyük bir vefa gösterdiğini görmek, insan üzerinde uzun açıklamalardan çok daha güçlü bir etki meydana getirebilir.

Müslümanların birbirlerinin güzel ahlakından etkilenmeleri ve güzellikleri birbirlerinden öğrenmeleri son derece doğaldır. Önemli olan, bunu Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla ve samimiyetle yapmaktır.

Bir Müslüman güzel bir davranışı gördüğünde, 'Bunu yapan kişi ne kadar güzel ahlak gösterdi. Ben de böyle davranmalıyım.' demeli ve Kuran'ın hayırda yarışma ahlakına uygun olarak, 'Ben bundan da güzelini nasıl yapabilirim?' diye düşünmelidir.

Böylece bir kişinin güzel ahlakı diğerine, onun güzel ahlakı da bir başkasına örnek olur; sevgi, fedakarlık, merhamet, sabır, vefa, affedicilik, nezaket ve ince düşünce toplum içinde giderek yayılır.

Gerçek anlamda hayırda yarışan bir Müslüman toplumu da bu şekilde oluşur. Birbirinin güzel ahlakından, gördüğü güzellikten sevinç duyan; onu örnek alan ve daha da güzelini yapmak isteyen insanlar ortaya çıktığında, güzel ahlakın seviyesi sürekli yükselir.

Güzel ahlaklı Müslümanları örnek almak, onlarla birlikte bulunmak ve davranışlarındaki güzellikleri kendi hayatına taşımak; Kuran'da teşvik edilen örnek olma, güzelce uyma, salih insanlarla birlikte bulunma ve hayırda yarışma anlayışını yaşamanın en güzel yollarından biridir.

İyiliğin Toplumda Dalga Dalga Yayılması

Güzel ahlak yalnızca sözle anlatılarak değil, yaşayan örnekleri görülüp benimsenerek öğrenilir. İnsanların güzel davranışlardan etkilenmesi ve iyilikte birbirleriyle yarışması, bu ahlakın günlük hayata taşınmasını ve toplumda giderek yaygınlaşmasını sağlar.

